

a Grendel-akta

GREDEL LAJOS NOBEL-BESZÉDE ELÉ

Tóth László

Noha az olvasó joggal kap(hat)-ja fel e cím láttán a fejét, sietnem kell megnyugtatnom őt, hogy nem maradt le semmiről: Grendel Lajos valóban nem kapta meg a Nobel-díjat. (Nem élt hozzá elegendő ideig?) Írónk recepciója azonban – melynek részletekbe menő feltárása, mint *A Grendel-akta* című nem régi sorozatomban többször is utaltam rá e hasábkon, a jövő feladata lesz (lenne) –, számos olyan

érdekességet és értéket rejt, melyek ismerete, tudatosítása teljesebbé teheti a róla alkotott (alkotható) képet. Így például, hagyatéka feltártságának jelenlegi szintjén az is kérdéses, hogy Grendel alábbi, szlovákul megjelent, és magyarul ez idáig tudtommal ismeretlen írásának, mely a szlovák irodalmi életben való köztudottan aktív részvételének köszönhető, létezik-e magyar eredetije (változata), azaz magyarul ír-

ta-e, melyet azután lefordított szlovákra, vagy pedig az eleve szlovákul került papírra (özvegye ez utóbbira hajlik). Maga az írás egyébként egy játékos szerkesztői ötletnek köszönheti az eredetét.

Történt ugyanis, hogy a *RAK (Revue aktuálnej kultúry)* című, 1996-tól, kezdetben kéthavonként megjelenő szlovák irodalmi folyóirat még indulása évében felkért néhány jeles szlovák író – Pavol Vilikovs-

kýt, Ján Buzássyt s másokat, mellettük Grendel Lajost is (ő a lap az évi novemberi, 5. számában olvasható) –, hogy, biztos, ami biztos, írják meg előre elképzelt Nobel-beszédüket, hogy azt a szlovák olvasók még a Svéd Királyi Akadémia tagjai előtt megismerhessék. Mivel azonban Grendel játékos szövegét nemcsak kuriózumként, hanem ragyogó tárcanovellaként is olvashatjuk, indokolt lehet, hogy az – mindaddig,

míg annak esetleges magyar eredetije elő nem kerül – magyarul, azaz fordítás(om)ban is megismerhető legyen. Azaz, hogy amennyiben hagyatéka feldolgozói munkájuk előrehaladtával mégis rábuknának az alábbi szöveg eredetijére (esetleg írónktól származó magyar változatára, vázlatára), ez a mostani, ideiglenes fordítás természetesen abban a pillanatban érvényét veszti.

A NOBEL-BESZÉD

Grendel Lajos

Tisztelt Királyi Akadémia! Hölygeim és Uraim!*

Úgy látom, hogy annyi tévedés és melléfogás után végére jó irányba mozdultak el. Felfedezték Szlovákiát, mely, mint látják, az írók paradicsoma. Az pedig különösen öröm és megtiszteltetés a számomra, hogy a maroknyi szlovákiai magyarság irodalma sem kerülte el az Önök figyelmét.

Azt hiszem, boldog vagyok. Mivel azonban nem tudom, mi a boldogság, így csak sejtem, hogy amit érzek, az a boldogság. Nálunk, Közép-Európa törpeállamaiban két dolog szent: a futball és az irodalom. Emlékszem, hogy 1986-ban Dušan Dušek barátommal – a Nobel-díj várományosainak egyikével – a budapesti Könyvhét vendégei voltunk. Abban az évben pedig, ugyanabban az időben, mint a magyarországi könyvhét, zajlott a mexikói labdarúgó-világbajnokság is. A magyar kulturális minisztérium vendégházában laktunk, és esténként a televízióban néztük a világbajnokság eseményeit. Az egyik este a magyar válogatott nagy, feszültségteli várakozás mellett az ideiglenesen szovjeteknek nevezett oroszokkal játszott, amikor egy azerbajdzsáni író megkért bennünket, hogy nem nézhetné-e a vébét velünk, mert az ő szobájában nem volt televízió. De elkésett egy kicsit, öt perccel a meccs kezdete után kopogtatott az ajtónkon, és amikor megkérdezte, mi újság, közöltem vele, hogy az oroszok vezetnek 2:0-ra. Mire szegény azerbajdzsáni kollégánk teljesen zavarba jött, s azután már meg se mukkant, főleg miután Dušan válogatás nélküli szavakkal szapulni kezdte a szovjet játékosokat. Az oroszok pedig csak akkor nem rúgtak gólt, amikor nem akartak. Ráadásul egy tizenegyest is kihagytak, szerintem szándékosan, mert már sajnálták

a magyarokat. Gondoltam, se-baj, csak gyertek, még mindig jobb, mintha tankokkal jönnének. A tankokról Dušan sem feledkezett meg, ellenben az azerbajdzsáni kolléga minden egyes gólnál gondterhelten sóhajtott, gyanítom, azért, mert ő is a magyaroknak szurkolt. A szünetben felállt, hogy átmeny egy pillanatra a szobájába, de a második féldőre már nem tért vissza. Hat-nullás állásnál az oroszok már abba hagyták a támadást, valószínűleg azt gondolták, hogy ennyi már elég nekik, Magyarország pedig mély nemzeti gyászba borult. Még szerencse, hogy itt van nekünk legalább az irodalmunk, vigasztalódtak az emberek.

Másnap Egerbe utaztunk, ahol nehéz borokat fogyasztottunk. Itt Ladislav Fuks is csatlakozott a társaságunkhoz, aki szintén megérdemelné a Nobel-díjat. Borozgatás közben az azerbajdzsáni kollégánk is megjelent köztünk, aki elnézést kért tőlünk a 6:0-ás eredményért (mint kiderült, minden magyartól elnézést kért, még szálláshelyünk recepciójától is – nem viccelek). Nem számít, mondtam neki, hiszen még itt van nekünk az irodalmunk. Visszafelé az autóbusszban megismerkedtem egy manysi íróval. A manysiaiak a hantiakkal együtt a magyarok legközelebbi rokonai, és mintegy huszonötezen élnek egy, Magyarországnál tízszer nagyobb területen. Nagyon megörültünk egymásnak, és sebtében összeállítottunk egy manysi–magyar szótárt, amely mintegy száz szóból álló. A futballról nem beszéltünk. A manysi író is megérdemelné a Nobel-díjat, ha a világnak tudomása lenne arról, hogy létezik manysi nemzet is.

Azután Dušek hazautazott Pozsonyba, én azonban maradtam még egy hétig. Telefonáltam Esterházy Péternek (neki is meg kellene kapnia a Nobel-

díjat), és megbeszéltük, hogy hétfőn elmegyek hozzájuk. Tíz perc múlva Péter visszahívott, hogy ne hétfőn menjek, inkább kedden, mert hétfőn játsszák a világbajnokságon a Magyarország–Franciaország mérkőzést, s ha már az oroszoktól sikerült hat gólt bekapnunk, a franciáktól sem ússzuk meg kevesebbel. Ezenkívül az egyik öccse a magyar támadósor csillaga, és nem akar szégyenkezni miatta. (Bizony, ez az évtized egyben a magyar arisztokrácia diadalmas visszatérésének az évtizede is volt!) Végül a magyar csapatnak a hat gól helyett sikerült a franciákkal háromban kiegyeznie (ez ám a siker!), így ez a vereség már nem volt megsemmisítő, csak katasztrofális. Így hát a fiúk utazhattak haza, s még elcsíphették a könyvhét végét. Kedden pedig Péter lefordította a testvérét, majd megnéztük az Argentína–Bulgária mérkőzést, és megállapítottuk, hogy legalább az irodalmunk jó.

És örülök, hogy irodalmunk híre végre Svédországba is eljutott. A svédek sokáig csak

Bergman filmjeiből ismertem. S azt képzeltem, hogy hatalmas, bonyolult lelkük van: úgy éltek bennem, mint afféle hűvös és tartózkodó északi germánok, egészen addig, míg le nem dőlt a berlini fal, amikor is 1990 májusában a Trelleborg felé tartó komphajón végre igazi svédekkel is megismerkedhettem. Akik tényleg szőkék voltak. A többi viszont már kész lidércnyomás. Tíz percen belül a sárga földig leitták magukat, és majdnem felborították a hajót. A hajóőrök tízpercenként vezették el a bilincsebe vert svédek, nem tudni, hová, talán az alsó fedélzetre. A lidércnyomás a trelleborgi kikötőben is folytatódott. Autóstul betereteltek minket valami irtózatosságarázsfélébe, ahol kis híján szétszedték a Škodánkat. Előttünk egy lengyel családot zaklattak – két egyenruhás férfi, egyikük Debrecenből importált bajusszal, meg egy szintén egyenruhás nő. Minden egyes üveget külön-külön megszagoltak, még a termoszukat is. „Ez mi?” Kérdezték. „Hát ez?” Végül a feleség kiborult: „Was-

ser!” Horkantotta, mire végrebékén hagytak bennünket. A valahol az alsó fedélzeten horgyogó, holtrészeg svédek nem érdekelték őket. Később rájöttem, ha odahaza egy hajón vagy egy zárt térben a sárga földig leiszod magad, a kutyát sem érdekli, a fő, hogy ne vigyél be szeszt Svédországba. Most már értem, miért olyanok a svédek a Bergman-filmekben, mintha másnaposak lennének.

Hirtelen megkedveltem a svédek – hisz olyanok, mint mi. A norvégok számukra a hegyentúli, a finnek a keleti szlovákok, a lappok meg a cigányok. Kész Közép-Európa! Ha pedig berúgnak, nem is olyan bonyolultak. Hisz, elismerem, másnaposan a mi lelkünk is bonyolult, és szeretjük, ha szeretnek bennünket. De már megyek is haza a jó hírrel: Svédországban még nem felejtették el, hogy mi a jó irodalom.

Köszönöm, nagyon köszönöm! Do videnia! Na shledanou! Viszontlátásra! God save the king!

Tóth László fordítása

* A megszólítás a szlovák szövegben is magyarul szerepel. – T. L. megj.

Bécsi időutazás